

Gdańsk 19 kwietnia 2019 r.

Prof. dr hab. Krystyna Gomółka prof. zw. PG.

Katedra Nauk Społecznych Filozofii

Wydział Zarządzania i Ekonomii

Politechniki Gdańskiej

Mail: kgom@zie.pg.gda.pl

**Recenzja Rozprawy Doktorskiej mgr Jarosława Kardasia
pt. „Federacja Rosyjska wobec problemu terroryzmu islamskiego
pochodzącego z Kaukazu Północnego,, przygotowanej pod kierunkiem
naukowym prof. UAM dr hab. Radosława Fiedlera.**

Zakres rozprawy

Kaukaz Północny jest jednym z najbardziej zróżnicowanych regionów Federacji Rosyjskiej. Zamieszkuje go kilkadziesiąt narodów i wiele grup etnicznych których świadomość narodowa wykształciła się w czasach radzieckich, w okresie tworzenia republik autonomicznych. Administracyjnie Kaukaz Północny dzieli się na siedem republik i dwa kraje, stanowiące podmioty Federacji Rosyjskiej: Dagestan, Czeczenia, Inguszetia, Osetia Północna-Alania, Kabardyno-Bałkaria, Karaczajo-Czerkiesja, Adygea oraz Kraj Stawropolski i Kraj Krasnodarski. W 2010 r. został utworzony Północnokaukaski Okręg Federalny, który utworzyło sześć republik Czeczenia, Dagestan, Inguszetia Kabardo-Bałkaria, Karaczajo-Czerkiesja, Osetia Północna i Kraj Stawropolski. Nowy Okręg został wydzielony z Południowego Okręgu Federalnego. Powodem tej decyzji były zimowe igrzyska w Soczi w 2014 r. podczas których nie mogło dojść do zakłóceń które pogorszyłyby wizerunek Federacji Rosyjskiej na świecie.

Kaukaz Północny jest regionem zamieszkanym przez wyznawców różnych religii m.in: islamu, prawosławia i Ormiańskiego Kościoła Apostolskiego. Dominują na tym obszarze muzułmanie. Islam jest ważnym czynnikiem tożsamości i ma znaczny wpływ na sytuację polityczną i bezpieczeństwo tego obszaru. Od rozpadu ZSRR Kaukaz Północny jest najbardziej

niestabilnym regionem Federacji Rosyjskiej. Liczne konflikty na tym obszarze oraz walka z islamskimi terrorystami skomplikowała jeszcze bardziej jego sytuację polityczną. W latach 90. XX w. Rosja nie wypracowała koncepcji rozwiązania problemu terroryzmu islamskiego na Kaukazie Północnym a jej polityka była reakcją na zaistniałe kryzysy. Po objęciu władzy przez Władimira Putina chcąc zlikwidować zagrożenie ze strony terrorystów islamskich Państwo użyło w regionie rozwiązań siłowych. Gdy polityka ta nie przyniosła oczekiwanych rezultatów podjęło dialog z przywódcami poszczególnych republik. Uzupełnieniem rosyjskiej polityki wobec Kaukazu Północnego był zastosowanie rozwiązań ekonomicznych.

Stanowisku Rosji wobec terroryzmu islamskiego z Kaukazu Północnego poświęcona została dysertacja mgr Jarosława Kardasia. Celem badań podjętych w recenzowanej rozprawie jest ukazanie różnicy w sposobie rozwiązania przez Rosję problemu terroryzmu islamskiego z Kaukazu Północnego w okresie sprawowania władzy przez Borysa Jelcyna oraz Władimira Putina do 2018 r. Cel ten został osiągnięty w stopniu bardzo dużym.

Doktorant prawidłowo uzasadnił wybór tematu dysertacji. Wyraźnie określił główne pytanie badawcze, które jest zbieżne z celem pracy i brzmi: *Czy występowały różnice w rozwiązywaniu problemu terroryzmu islamskiego pochodzącego z Kaukazu Północnego w trakcie sprawowania władzy przez Borysa Jelcyna i Władimira Putina?*

Aby udzielić odpowiedzi na pytanie główne doktorant sformułował trzy szczegółowe pytania badawcze:

1/ Czy działania podejmowane przez Władimira Putina trwale rozwiązały problem terroryzmu islamskiego pochodzącego z Kaukazu Północnego;

2/Jakie czynniki doprowadziły do tego, że zmniejszyło się zagrożenie dla bezpieczeństwa wewnętrznego Federacji Rosyjskiej ze strony bojowników kaukaskich;

3/Dlaczego organizacje terrorystyczne na Kaukazie Północnym przeżywają obecnie kryzys organizacyjny i tożsamościowy?.

Na potrzeby rozprawy doktorant sformułował hipotezę badawczą zakładającą, iż *po 2009 r. doszło do spadku zagrożenia terrorystycznego ze strony bojowników kaukaskich w Federacji Rosyjskiej ponieważ działania podejmowane przez Prezydenta Putina były skuteczniejsze od działań Borysa Jelcyna.*

Ponadto sformułował trzy hipotezy szczegółowe:

1/w okresie 2009-2018 doszło do spadku zagrożenia terrorystycznego ze strony bojowników kaukaskich, ponieważ rozwiązania prawne dotyczące zwalczania terroryzmu przyjęte w Rosji

w okresie sprawowania władzy przez Putina były bardziej skuteczne w zwalczaniu terrorystów z Kaukazu Północnego;

2/ spadek zagrożenia terrorystycznego wywołała polityka czeczenizacji;

3/ kryzys tożsamościowy i organizacyjny Emiratu Kaukaskiego w latach 2009 -2008 był przyczyną spadku zagrożenia terrorystycznego.

Autor rozprawy doktorskiej dobrze dobrał i wykorzystał pięć metod badawczych: metodę decyzyjną, metodę historyczną (genetyczną), metodę instytucjonalno- prawną, metodę porównawczą oraz metodę systemową, wskazując ich użycie w prowadzonych badaniach.

Oceny skuteczności działań antyterrorystycznych Federacji Rosyjskiej w zakresie zwalczania terroryzmu islamskiego pochodzącego z Kaukazu Północnego doktorant dokonał przy zastosowaniu modelu systemu antyterrorystycznego opracowanego przez Bartosza Bolechówa.

Praca zawiera 31 tabel wypełnionych danymi statycznymi pozyskanymi z zasobów źródeł rosyjskich i międzynarodowych, także drogą internetową. Dane zostały prawidłowo dobrane i uwiarygadniają przygotowany przez autora tekst rozprawy.

Doktorant wykazał się umiejętnością analizowania faktów i danych. Zweryfikował hipotezę badawczą i poprawnie sformułował wnioski wynikające z przeprowadzonych badań.

W pracy prawie pełni wykorzystano literaturę przedmiotu w języku polskim i angielskim w nieco mniejszym stopniu rosyjskim.

Przedstawiona praca jest obszerna. Liczy 420 stron wraz bibliografią i spisem treści. Została napisana w języku polskim. Rozprawa jest przygotowana starannie i przejrzysto a jej układ nie budzi większych zastrzeżeń.

Zawartość rozprawy

Recenzowana praca stanowi zamkniętą całość ukazującą poprawność warsztatową i merytoryczną Autora, układ jest logiczny i kompletny. Rozprawa składa się z 6 rozdziałów, wstępu, zakończenia, bibliografii, spisu tablic i map.

W rozdziale I teoretycznym pt. „Terroryzm jako zagrożenie dla bezpieczeństwa wewnętrznego” doktorant przedstawił definicje terminu zagrożenia asymetryczne, ukazał cechy, rodzaje i czynniki wpływające na ich rozwój. W dalszej części rozdziału zdefiniowane zostało pojęcie terroryzmu a następnie ukazana jego ewolucja na przestrzeni dziejów oraz cechy i motywy działań terrorystycznych. W rozdziale I doktorant przedstawił również kryteria klasyfikacji terroryzmu, scharakteryzował politykę antyterrorystyczną państwa. W tej części

pracy zaprezentowany został model antyterrorystyczny opracowany przez Bartosza Bolechówa.

W rozdziale II pt. „Historyczne źródła islamskiego terroryzmu na Kaukazie Północnym” autor ukazał korzenie islamu na tym terenie jeszcze przed okresem Złotej Ordy, podbój Kaukazu Północnego przez Państwo Moskiewskie a następnie Imperium Rosyjskie. W tej części pracy scharakteryzowana została polityka państwa wobec wyznawców islamu w okresie panowania carów, w czasach Rosji Radzieckiej, ZSRR oraz Federacji Rosyjskiej.

W rozdziale III pt. „Terroryzm islamski na Kaukazie Północnym” wyjaśnione zostało pojęcie i pochodzenie fundamentalizmu muzułmańskiego oraz metody działania fundamentalistów. Doktorant ukazał polityczne, społeczne i ekonomiczne uwarunkowania terroryzmu z Kaukazu Północnego a następnie szczegółowo scharakteryzował akcje podejmowane przez terrorystów w badanym okresie na obszarze Federacji Rosyjskiej oraz Kaukazu Północnego wskazując na przyczyny przeradzania się konfliktu narodowyzwolenczego w konflikt o podłożu religijnym.

W rozdziale IV pt. „Polityka rosyjska wobec terroryzmu islamskiego pochodzącego z Kaukazu Północnego w latach 1991-1999” doktorant dokładnie przeanalizował treść dokumentów prawnych wspierających walkę z terroryzmem (Konstytucja FR, Ustawa o bezpieczeństwie z 1992 r. Ustawa o walce z terroryzmem z 1998 r). W dalszej części ukazał elementy składowe struktury systemu antyterrorystycznego w Federacji Rosyjskiej, szczegółowo opisując ich kompetencje a także militarne i polityczne metody zwalczania terroryzmu islamskiego w wskazanym przedziale czasowym.

„Polityka rosyjska wobec terroryzmu islamskiego pochodzącego z Kaukazu Północnego w latach 1999 – 2018 r.” to tytuł rozdziału V. Konstrukcja tego rozdziału jest zbliżona do rozdziału IV. Autor przeanalizował zawartość dokumentów prawa powstałych w tym okresie czasu tj.: Ustawa o bezpieczeństwie z 2010 r. ,Ustawa o przeciwdziałaniu terroryzmowi z 2006 r., Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Federacji Rosyjskiej do 2020 r., Strategia Bezpieczeństwa Narodowego (2015r.), Koncepcja Przeciwdziałania Terroryzmowi (2009 r.). Doktorant podkreślił, iż kształt struktury organizacyjnej zwalczającej terroryzm uległ zmianie. Została ona wzbogacona przez dwie instytucje: Narodowy, Komitet Antyterrorystyczny i Federalną Służbę Wojsk Gwardii Narodowej. Identycznie jak w rozdziale IV omówione zostały militarne i polityczne metody zwalczania terroryzmu.

Wartość badawczą pracy poważnie wzmacnia rozdział VI pt. „Skuteczność działań antyterrorystycznych Federacji Rosyjskiej w perspektywie zwalczania terroryzmu islamskiego pochodzącego z Kaukazu Północnego”. Rozdział składa się z dwóch części. W pierwszej z nich

autor przeanalizował różnice i podobieństwa w zwalczaniu terroryzmu w okresie rządów Jelcyna i Putina. W drugiej części podjął próbę oceny skuteczności działań antyterrorystycznych rosyjskiego państwa w zwalczaniu terroryzmu islamskiego z Kaukazu Północnego przy zastosowaniu modelu opracowanego przez Bartosza Bolechówa.

Rozprawę kończy poprawnie i starannie sporządzona bibliografia. Składa się ona z 19 pozycji źródłowych, 120 monografii, 91 artykułów w monografiach, 49 artykułów w czasopiśmie naukowych oraz z 236 dokumentów i artykułów pozyskanych z stron internetowych. Na końcu pracy przedstawiono spis 31 tabel i 2 map.

Istotne elementy dla rozprawy

1/Podjęcie tematu przez mgr Jarosława Kardasia na temat stanowiska Federacji Rosyjskiej wobec problemu terroryzmu islamskiego pochodzącego z Kaukazu Północnego wypełnia lukę w badaniach naukowych na temat rosyjskiej polityki wobec terroryzmu pochodzącego z tego terenu.

2/Wykonanie studium porównawczego (różnice i podobieństwa na płaszczyźnie: prawnej, organizacyjnej, wykonawczej) polityki Rosji w zwalczaniu terroryzmu islamskiego pochodzącego z Kaukazu Północnego w okresie sprawowania rządów Borysa Jelcyna i Władimira Putina.

3/Ocena skuteczności działań antyterrorystycznych stosowanych przez Federację Rosyjską przy zastosowaniu modelu opracowanego przez Bartosza Bolechówa pozwoliła na określenie w których sferach branych pod uwagę w modelu Rosja odniosła sukces w walce z terroryzmem islamskim a w których przegrała.

Uwagi krytyczne i pytania

1/Za dużo uwagi w pracy doktorant poświęcił rozważaniom teoretycznym które wprowadzają czytelnika do tematu. Zdaniem recenzenta można było ten rozdział skrócić.

2/Przy formułowaniu pytań szczegółowych winno być postawione przy najmniej jedno pytanie dotyczące działań podejmowanych przez Rosję wobec terrorystów islamskich w okresie sprawowania władzy przez Borysa Jelcyna.

3/Podjęty przez autora temat wymaga bardzo dobrego wykorzystania dokumentów i bogatej literatury naukowej. Można było nieco lepiej wykorzystać literaturę w języku rosyjskim z którą nie zawsze można się zapoznać na stronach internetowych. Do prac które mogłyby wzbogacić wiedzę o działaniach Rosji wobec terrorystów islamskich na Północnym Kaukazie należą np.: Gadzhieva P.(2016), ИСЛАМИСТСКИЙ ТЕРРОРИЗМ НА СЕВЕРНОМ КАВКАЗЕ РФ.ПРИЧИНЫ И МЕТОДЫ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ,Tallin; Алиев А.К., Арухов З.С.,

Ханбабаев К.М.(2007) Религиозно-политический экс-тремизм и этноконфессиональная толерантность на Северном Кавказе, Махачкала; Боровиков Е.В.(2004) Исламский экстремизм в России: Оценка специфики рас-пространения экстремистских форм ислама в некоторых мусульманских регионах России, ЦПИ; Залимханов З.М., Ханбабаев К.М.(2000), Политизация ислама на Северном Кав-казе (на примере Дагестана и Чечни). Махачкала; ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНЫХ ОРГАНОВ ПО ПРОТИВОДЕЙСТВИЮ ЭКСТРЕМИЗМУ И ТЕРРОРИЗМУ Материалы всероссийского круглого стола 30 ноября 2017 год, Казань.

4/Islam jest religią rozpowszechnioną na Kaukazie Północnym ale również na środkowym Powołżu, Uralu, Baszkirii, Tatarstanie w Moskwie i Saint Petersburgu. W pracy zgodnie, z tytułem, zostało przedstawione stanowisko Federacji Rosyjskiej wobec problemu terroryzmu islamskiego pochodzącego z Kaukazu Północnego. Zabrakło jasno sprecyzowanego odniesienia wobec islamskiego terroryzmu w pozostałych częściach Rosji.

5/O przyszłości Kaukazu Północnego decydują czynniki polityczne, militarne, ale również ekonomiczne. Rosji nie udało się rozwiązać problemów ekonomicznych tego terenu ale udało się wyeliminować wielu członków Emiratu Kaukaskiego, tym samym ograniczyć wpływ innych państw na ten obszar. Może takie było zmierzenie rosyjskiej polityki aby uczynić ten obszar niestabilnym i zależnym jedynie od Moskwy?. Nie bez wpływu na decyzje Rosji pozostaje fakt, iż głównym bogactwem mineralnym Kaukazu Północnego jest ropa naftowa i gaz ziemny wydobywane w Czeczenii, Inguszetii i Dagestanie.

Przedstawione uwagi krytyczne mają charakter polemiczny i nie zmieniają bardzo dobrej oceny Rozprawy.

Uwagi redakcyjne

Praca napisana jest starannie i trudno w niej doszukać się większych błędów natury edycyjnej. Poniżej wymieniono usterki redakcyjne:

1/W całej pracy należy zamienić sformułowanie autora „w dzisiejszych czasach”, współczesnym świecie” obecnie itp. na bardziej precyzyjne zwroty dokładnie określające czas o który doktorantowi chodzi.

2/s. 9 wiersz 8 ma być gospodarczych.

3/Autor powinien bardziej precyzyjnie wyrażać swoje myśli w tekście pracy, s. 20 „Wielu politologów (m.in. Herfried Münkler) skłania się ku tezie, że w nowym milenium klasyczne

konflikty toczone między państwami przechodzą do historii”. Przypis po tym zdaniu dotyczy pracy tylko jednego politologa, brak nazwisk i prac innych autorów.

4/ Trzeba wyeliminować z tekstu pracy zwroty „warto w tym momencie wspomnieć, „warto zaznaczyć, warto pamiętać, nie można także zapominać” itp.

5/Zdaniem recenzenta nie można też używać słowa „obecnie” (w 2018 ?) i odwoływać się do informacji z 2010 r. zawartych w opracowaniu W. Góreckiego, Rosyjski Kaukaz bez zmian. Lokalna wojna na przedpolach olimpiady, Prace OSW 47, wydany w styczniu 2014 r. – s. 131.

6/W pracach naukowych nie przywołujemy stopni i tytułów naukowych przy odwoływaniu się nazwisk i prac autorów (s. 43).

7/Czasami w tekście pracy brakuje przypisów. Pod tabelą nr 4 drugi wiersz s. 96 „Obecnie jednak wielu badaczy jest zdania, że liczba ta jest już o wiele wyższa i może ona wynosić 16 mln”. Tu powinien być przypis bo nie wiemy o których badaczy chodzi i skąd autor zaczerpnął te informacje.

8/S. 109 w tekście wiersz 2, 5, znajdują się znaki ?, dlaczego się tutaj znalazły, czy tekst był kopiowany?

9/S.139 - 3 wiersz od dołu ma być budynek.

10/ Autor stosuje różne formy zwracania się do czytelnika, raz w formie bezosobowej raz w trzeciej osobie, innym razem w liczbie mnogiej: s. 340 „ Pod ograniczeniem możliwości i skuteczności działań organizacji terrorystycznych będziemy (za Bartoszem Bolechowem) rozumieli próby fizycznego niszczenia (lub osłabienia) grup terrorystycznych. Może warto by te formę zwracania się do czytelnika ujednoczyć.

11/S. 349- 4 wiersz od dołu ma być terroryzmu.

Konkluzja i Rekomendacja

Zdaniem recenzenta dysertacja mgr Jarosława Kardasia pt „Federacja Rosyjska wobec problemu terroryzmu islamskiego pochodzącego z Kaukazu Północnego,, stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Zawarte w pracy treści w sposób istotny przyczyniły się do wypełnienia luki poznawczej.

Według recenzenta przedłożona do recenzji rozprawa spełnia wszystkie kryteria oceny. Po pierwsze dobór tematyki rozprawy jest uzasadniony a cel istotny poznawczo. Po drugie podejście i metody badań są adekwatne do celu rozprawy i postawionych hipotez. Po trzecie, praca została dobrze skonstruowana, źródła i literatura są dobrze dobrane, strona edytorska pozostaje bez większych zastrzeżeń.

Reasumując recenzent jest zdania, iż mgr Jarosław Kardaś opanował umiejętność prowadzenia badań naukowych a recenzowana rozprawa spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim w *świelte ustawy o stopniach i tytułach naukowych*.

Recenzent z przekonaniem rekomenduje przyjęcie rozprawy doktorskiej mgr Jarosława Kardasia pt „Federacja Rosyjska wobec problemu terroryzmu islamskiego pochodzącego z Kaukazu Północnego,„ napisanej pod kierunkiem naukowym prof. UAM dr hab. Radosława Fiedlera przez Radę Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im Adama Mickiewicza oraz dopuszczenie doktoranta do publicznej obrony przedłożonej dysertacji.

Z wyrazami szacunku

Krystyna Gomółka

